

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ

Περιοδική έκδοση Ί. Μητροπόλεως Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου
Ἔτος 40 (2011) • τεύχος 100

Ἀφιέρωμα:

Ἐκκλησία - Σύγχρονα βιοηθικά ζητήματα

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Μήνυμα ἀπὸ τὸν οὐρανὸν.....1 Πανιερ. Μητροπ. Κωνσταντίας κ. Βασιλείου	Εὐθανασία. Ἀντιλήψεις, τί ἰσχύει στὴν Κύπρο καὶ μία χριστιανικὴ θεώρηση.....52 Ἀνδρέα Βίττη
ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΕΚΚΛΗΣΙΑ-ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΒΙΟΘΕΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	Ἡ εὐθανασία ὡς ἐκκλησιαστικὸ ἀδίκημα.....63 Γεωργίου Πουλῆ
Θεολογικὴ ἀποτίμηση καὶ ποιμαντικὴ προσέγγιση στὶς προκλήσεις τῆς Βιοθδικῆς.....5 Ἀνέστη Κεσελέπουλου	Ἡ ζωὴ καὶ τὸ μυστήριον τοῦ θανάτου. Ἡ μετὰ θάνατον ζωὴ.....74 Μητροπολίτου Κωνσταντίας
Ὑποβοηθούμενη Ἀναπαραγωγή. Θεολογικὴ Θεώρηση.....13 Βασιλείου Φανάρα	ΓΕΓΟΝΟΤΑ Συνάντηση στὴν Μπανγκόκ τῆς Ταϊλάνδης (25-28 Ἰανουαρίου 2011). Χριστιανικὴ μαρτυρία σὲ ἓνα πο- λυθρησκευτικὸ κόσμον.....91
Ἔρευνα καὶ χρῆση βλαστικῶν κυττάρων. Θεολογικὴ καὶ βιοθδικὴ προσέγγιση.....19 Ἀρχιμ. Μακαρίου Γρινιεζάκη	Συνέλευση Ὀρθόδοξων Ἐκπροσώπων Μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς «Πίστις καὶ Τάξις» (Ἁγία Νάπα, 3-8 Μαρτίου 2011).....93
Γονιδιακὴ θεραπεία στὰ γενετικὰ κύτταρα. Βιοθδικὴ ἐπισκόπηση.....25 Νικολάου Κόιου	Συνάντηση Ἐκκλησιολογικῆς Ὑποεπιτροπῆς τοῦ «Πίστις καὶ Τάξις» (16-20 Μαρτίου 2011).....96
Ἡ ἀφαίρεση τῆς ζωῆς. Ὁ βιοθδικὸς προβλημα- τισμὸς στὰ ζητήματα τῆς ἔκτρωσης καὶ τῆς εὐθα- νασίας.....42 Μιλτιάδη Βάντσου	ΧΡΟΝΙΚΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ98

«Πνευματικὴ Διακονία»

Περιοδικὴ Ἔκδοση τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου
Ἔτος 4ο (2011), τεῦχος 10ο

Ἐκδότης: Γραφεῖο Πνευματικῆς Διακονίας Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου.

Συντακτικὴ Ἐπιτροπὴ: Πανιερ. Μητροπολίτης Κωνσταντίας - Ἀμμοχώστου κ. Βασίλειος, Καθ. Θεόδωρος
Γιάγκου, Δρ Γεώργιος Κάγκουρας, πρεσβ. Χριστόδουλος Χρ. Χριστοδούλου, ἱεροδιακ. Αὐγουστῖνος
Κκαρᾶς, θεολόγοι Ἀνδρέας Γ. Λευτέρη, φιλόλογοι.

Ἐξώφυλλο: Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Χριστοῦ

Ὅπισθόφυλλο: Ἱερός Ναός Ἁγίου Γεωργίου Ἐξορινοῦ, Ἀμμόχωστος (ἐντός τῶν τειχῶν)

Ἐκτύπωση: Γραφικὲς Τέχνες «Μέλισσα», Ἀσπροβάλτα, τηλ. +30 23970 23313

ISSN 1986-2377

ΥΠΟΒΟΗΘΟΥΜΕΝΗ ΑΝΑΠΑΡΑΓΩΓΗ

Θεολογική Θεώρηση

Βασιλείου Γ. Φανάρα*

A. Είσαγωγή

Τήν τελευταία δεκαετία σέ Συνέδρια στήν Ἑλλάδα καί τό ἔξωτερικό, σέ Σχολές Γονέων, σέ ραδιοφωνικές καί τηλεοπτικές ἐκπομπές, σέ ὁμιλίες σέ Μητροπόλεις καί Ἐνορίες δόθηκε ἡ εὐκαιρία νά ἀναπτυχθεῖ ἡ προβληματική του θέματος τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς ἀπό τή θεολογική τῆς πλευρά. Τά θέματα τῆς στειρότητας καί ἀτεκνίας συνεχίζου νά ἀπασχολοῦν τούς συνανθρώπους μας καί μάλιστα ἀρκετοί προστρέχουν ἀρχικά σέ συμβουλές «πνευματικῶν» πατέρων. Ὅσο κι ἂν σήμερα γίνεται λόγος γιά τήν ἀποθρησκιοποίηση τῆς κοινωνίας μας, ἀκόμη καί στά εὐαίσθητα θέματα γονιμότητας, πολλά ζευγάρια πρῶτα ρωτοῦν τόν πνευματικό τους πατέρα, καί κατόπιν τούς εἰδικούς γονιμολόγους ἰατρούς.

B. Ἱστορία

Ἡ πρώτη γέννηση παιδιοῦ μέ τή μέθοδο τῆς ἐξωσωματικῆς γονιμοποίησης ἀναφέρθηκε ἐπίσημα τό 1978 στήν Ἀγγλία μέ τή γέννηση τῆς Louise Brown. Αὐτή ἔγινε γνωστή ὡς τό παιδί τοῦ σωλῆνα καί ἀποτέλεσε τήν ἀρχή γιά τήν ἐφαρμογή τῆς μεθόδου σέ παγκόσμια κλίμακα. Οἱ ἰατροί R.G. Edwards - P.C. Steptoe, ἀνακοίνωσαν στίς 25 Ἰουλίου τοῦ 1978 τή γέννηση μέ καισαρική τομή ὑγιέστατου κοριτσιοῦ μέ βάρος 2.700 γραμμάρια ἀπό ἔγγαμη μπτέρα, ἡ ὁποία δέν εἶχε ἀποκτήσει μέχρι τότε παιδιά. Ἡ κυφορία τῆς Louise Brown διήρκεσε 16 ἐβδομάδες καί 5 ἡμέρες ἀπό τήν ἐμφάνιση τῆς τελευταίας περιόδου τῆς γυναίκας. Ἐπιπλέον, τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1984, οἱ Times τῆς Νέας Ὑόρκης δημοσίευσαν τή γέννηση τέκνου, γιά πρώτη φορά προερχόμενου ἀπό κατεψυγ-

Ζαχαρίας, Ἐλισάβετ καί Πρόδρομος,
Ἱερὸς ναὸς Τιμίου Σταυροῦ Λευκάρων.

* Ὁ κ. Β. Φανάρας εἶναι Διδάκτωρ Θεολογίας.

Ἡ παροῦσα εἰσήγηση παρουσιάσθηκε στή Σχολή Μετεκπαίδευσης καί Ἐπιμόρφωσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἀστυνομίας Βορείου Ἑλλάδος, στή Βέροια στίς 7.1.2010 καί ἀντλεῖ τίς πληροφορίες καί τή βασική θεολογική θεώρηση καί ἠθική προσέγγιση ἀπό τή διδακτορική διατριβή τοῦ γράφοντος: Ὑποβοηθούμενη Ἀναπαραγωγή, Ἠθικοκοινωνική προσέγγιση, ἐκδ. Τό Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2000.

μένο έμβρυο. Τό έμβρυο είχε δημιουργηθεί με όμόλογη έξωσωματική γονιμοποίηση και είχε καταψυχθεί για 2 μήνες, προτού έμφυτευθεί στη μήτρα της μητέρας του.

Στήν περίπτωση όμόλογης γονιμοποίησης τό σπέρμα λαμβάνεται από τό σύζυγο. Στήν έτερόλογη γονιμοποίηση τό σπέρμα λαμβάνεται από δότη, είτε σε νωπή μορφή, είτε από τίς τράπεζες σπέρματος, όπου έχει καθαρισθεί προηγουμένως και καταψυχθεί για φύλαξη.

Η συλλογή ωαρίων όμως συνιστά δυσκολότερη διαδικασία, καθώς απαιτείται ή προσεκτική παρακολούθηση του μηνιαίου κύκλου της γυναίκας για τόν καθορισμό της ώορρηξίας. Έπειδή αυτό αποτελεί δυσκολότερη έπιλογή, συνήθως χορηγούνται φάρμακα για νά ρυθμιστεί και νά έπιτευχθεί ή πολύ-ώορρηξία. Η λήψη αρκετών ωαρίων, περίπου 5 ως 6 βοηθά τή πιθανότητα έπιτυχίας της μεθόδου από ιατρική άποψη. Η πρακτική αυτή έγείρει τά σημαντικότερα διλήμματα και άντιρρήσεις από τήν πλευρά της χριστιανικής ήθικης, καθώς τά ληφθέντα ωάρια γονιμοποιούνται in-vitro, αλλά δέν τοποθετούνται όλα στη μήτρα. Μερικά καταψύχονται για μέλλοντική έμβρυο-μεταφορά ή καταστρέφονται άμέσως ως άκατάλληλα.

Γ. Ήθικά έρωτήματα

Η άγωνία του άνθρώπου μπροστά στη στειρότητα άποδεικνύει ότι ό άνθρωπος πολλές φορές έπιθυμεί νά έπιλύσει τά προβλήματα άτεκνίας με τά τεχνολογικά έπιτεύγματα της γενετικής, ψάχνοντας όχι μακρύτερα από τούς σωληνες και τά γυαλιά (vitro) των ιατρικών εργαστηρίων, άγνοώντας συνήθως τό Δημιουργό Θεό και τό δέλημά Του στην αναπαραγωγική λειτουργία.¹

Μέ τήν έξωσωματική γονιμοποίηση έγινε δυνατή ή δημιουργία εμβρύων και ή κατάψυξη

τους για αρκετά χρόνια με τήν πρόθεση για μέλλοντική έμφύτευσή τους, όμως πίο πιθανή είναι ή καταστροφή τους παρά ή χρησιμοποίησή τους. Έτσι παράγονται εργαστηριακά χιλιάδες έμβρυα, τά όποια δέν καταστρέφονται άμεσα, αλλά καταψύχονται και άποθηκεύονται για έμφύτευση στό άμεσο μέλλον. Συνήθως, μετά από ένα χρονικό διάστημα, κρίνονται άκατάλληλα και καταστρέφονται, εκτός κι αν τά έμβρυα αυτά χρησιμοποιηθούν για πειράματα ή στη θεραπευτική κλωνοποίηση για τή λήψη των βλαστικών τους κυττάρων.

Μερικά από τά ήθικά έρωτήματα πού άνακύπτουν από τήν έφαρμογή των μεθόδων της ύποβοηθούμενης αναπαραγωγής είναι:

- Η επέμβαση και ή ύποκατάσταση της αναπαραγωγικής λειτουργίας του άνθρώπου στο εργαστήριο άποτελεί ήθική πράξη;

- Ποιός καθορίζει τά κριτήρια της επέμβασης στην αναπαραγωγή;

- Ποιοί είναι οι κίνδυνοι μιās τέτοιας επέμβασης;

- Ποιά είναι τά πραγματικά όφέλη και ποιός τά λαμβάνει ουσιαστικά;

-Σέ ποιό μέλλον οδηγεί ή άποδοχή της ύποβοηθούμενης αναπαραγωγής ως ένδεδειγμένης επέμβασης;

- Η επέμβαση αυτή έπηρεάζει, τελικά, τήν οίκογενειακή, ψυχολογική και κοινωνική συμπεριφορά των άνθρώπων;

Τά έρωτήματα αυτά, και πιθανόν αρκετά άλλα, δά συνεχίζουν νά άποσχολούν τήν ανθρωπότητα. Η άπάντησή τους δέν είναι ούτε εύκολη, ούτε είναι δυνατόν νά έπιχειρείται άβασάνιστα. Τό ήθικό έρώτημα πού συχνά σημειώνεται για τήν ύποβοηθούμενη αναπαραγωγή είναι τό εξής: «μήπως ή κοινωνία τείνει νά άντιμετωπίζει τήν άδυναμία τεκνοποίησης σαν μία άσθένεια, στό βωμό της όποιας κάθε θυσία είναι δεμιτή; Μήπως χρειάζεται νά με-

¹ Βασιλείου Φανάρα, *Ύποβοηθούμενη Αναπαραγωγή, Ήθικοκοινωνική προσέγγιση*, έκδ. Τό Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 118.

τατοποιστῆ τό κέντρο βάρους ἀπό τή μέ κάθε τρόπο ἰκανοποίηση τῆς τεκνοποίησης τῶν ζευγαριῶν στήν ἀξιολόγηση τοῦ συμφέροντος τοῦ παιδιοῦ πού θά γεννηθεῖ, συμφέρον πού δέν συμπίπτει ἀναγκαστικά μέ ἐκεῖνο τῶν γονιῶν του;».² Γιά παράδειγμα, ἡ ἀπόκτηση τέκνων ἀπό γονεῖς προχωρημένης ἡλικίας³ δημιουργεῖ ποικίλα προβλήματα, οἰκογενειακά, κοινωνικά καί ψυχολογικά στά παιδιά πού πρόκειται νά γεννηθοῦν.

Δ. Δανεική ἢ παρένθετη μητρότητα

Ἡ παρένθετη μητρότητα ἐφαρμόζεται ὅταν ἡ σύζυγος ἐνδέχεται νά ἔχει τήν ἰκανότητα σύλληψης, ἀλλά σέ καμία περίπτωση δέν μπορεῖ νά κυφορήσει τό ἔμβρυο. Στήν περίπτωση αὐτή ἡ δανεική ἢ παρένθετη μητέρα κυφορεῖ το παιδί. Τά προβλήματα πού προκύπτουν εἶναι ἀρκετά καί πολύπλοκα καί ἀξίζει νά σημειωθοῦν παρακάτω:

α. Στά συμβόλαια πού συνάπτονται προβλέπεται ὅτι ἡ δανεική μητέρα παραιτεῖται ἀπό κάθε δικαίωμά της γιά τό παιδί πού θά γεννήσει καί ὁ βιολογικός πατέρας του θά τό ἀναγνωρίσει, ἐνῶ ἡ στείρα σύζυγος θά τό υἰοθετήσει. Στήν περίπτωση αὐτή, ἡ μητέρα πού θά μεγαλώσει τό παιδί δέν ἔχει καμία γενετική σχέση μέ τό παιδί της καί γνωρίζει, ἐξ ἀρχῆς, ὅτι εἶναι τό παιδί τοῦ ἀνδρα της μέ κάποια ἐνοικιαζόμενη μητέρα. Ἡ συζυγική καί ἡ γονεϊκή σχέση παραμένει εὐδραυστη παρά τήν ἀπόκτηση τέκνου. Ἡ κυφορία καί ἡ γέννηση δέν εἶναι δυνατόν νά ἀποτελεῖ οἰκονομική ἐπιχείρηση καί ἕνα συμβόλαιο νά διακόπτει τή σχέση ἐγκυμονοῦσας μητέρας καί παιδιοῦ. Ἡ

σχέση παιδιοῦ καί μητέρας ἀρχίζει ἀπό τή σύλληψη καί ἐνισχύεται κατά τήν ἐγκυμοσύνη. Τό συμβόλαιο δέν μπορεῖ νά ὑπαγορεύει ὅτι τό κυθῆν δέν ἔχει καμία σχέση μέ τή δανεική μητέρα.

β. Ἔχουν ἀναφερθεῖ περιπτώσεις, ὅπου ἡ γαγια χρησιμοποιεῖται ὡς δανεική μητέρα καί γεννᾷ τά ἐγγόνια της, βοηθώντας μ' αὐτόν τόν τρόπο τήν κόρη της πού δέν μπορεῖ νά κυφορήσει. Τά προβλήματα γιά τή μητρότητα πού ἀναφέρονται εἶναι αὐτονοήτα, παρά τήν ἔλλειψη συμβολαίων καί χρηματικῶν ἀνταλλαγμάτων.

γ. Ἡ δανεική ἢ ὑποκατάστατη μητρότητα, ὅταν ἐφαρμόζεται μέ τήν τεχνητή σπερματέγχυση, δηλαδή, μέ τήν εἰσαγωγή τοῦ σπέρματος τοῦ συζύγου στή δανεική μητέρα πού προσφέρει τό ὠάριό της καί τήν ἐνεάμνη κυφορία δημιουργεῖ προφανῆ ἠθικά προβλήματα, καθώς διασπᾶται ἡ συζυγική ἐνότητα. Ἡ κοινωνική μητέρα μεγαλώνει τό τέκνο, τό ὁποῖο δέν ἔχει καμία γενετική καί κυφορική σχέση μαζί της, ἀλλά εἶναι παιδί τοῦ συζύγου της καί μιᾶς ἄλλης γυναίκας, πού τό κυφόρησε καί γέννησε.

Ε. Ἀνθρώπινο Ἐμβρυο

Μήπως σήμερα ὑπάρχουν ἰατρικές -κυρίως- πρακτικές στίς ὁποῖες δέν γίνονται σεβαστά τά δικαιώματα τοῦ ἐμβρύου; Ὅταν ὁ χειρισμός τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, πού συνήθως θεωρεῖται μόνο ὡς «γεννητικό ὑλικό»⁴ καί δέν χαιρεῖ τό σεβασμό πού θά ἔπρεπε ἐξ ἄκρας συλλήψεως, τότε ἐμφανίζονται ἠθικά διλήμματα.

Μέ τήν ἐφαρμογή τῆς ἐξωσωματικῆς γονι-

² Ζαΐρας Παπαληγοῦρα, «Ἡ γυναίκα καί ἡ ψυχολογία τοῦ σωλήνα», ἐρμ. *Το Βῆμα*, 31.3.1996, σελ. 26.

³ Τό γνωστό περιστατικό γιά τήν ἀπόκτηση τέκνου μέ ἐξωσωματική γονιμοποίηση, ἀπό μεγάλης ἡλικίας γυναῖκα, εἶναι αὐτό ἀπό τήν 63χρονη Ἰταλίδα Ροσάνα Ντελά Κόρτε, πού γέννησε μέ ἐπιτυχία τόν Ιούλιο τοῦ 1994 ἕνα ἀγοράκι μέ τό ὄνομα Ρικάρτο. Ὁ ἰατρός τῆς Σεβερίνο Ἀντινόρι εἶχε ἐπιτύχει μέ τεχνητή σπερματέγχυση τή γέννηση διδύμων ἀπό 59χρονη Ἀγγλίδα, λίγους μῆνες πρίν, ξεσηκώνοντας δύο/εἴδη διαμαρτυριῶν καί ἐπέδιωσε νά αὐξήσει τό ρεκόρ του μέ τό νά ἀποκτήσει ἡ 65χρονη Ντελά Κόρτε κι ἄλλο παιδί μέ δανεικό ὠάριο, γονιμοποιημένο ἀπό τό σπέρμα τοῦ συζύγου της.

⁴ Γιά τήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή ἀρχικά ψηφίσθηκε ἀπό τήν Ἑλληνική Βουλή τό Δεκέμβριο τοῦ 2002

μοποίησης παράγονται εργαστηριακά χιλιάδες έμβρυα, τὰ ὁποῖα δὲν καταστρέφονται ἄμεσα, ἀλλὰ καταψύχονται καὶ ἀποθηκεύονται γιὰ ἐμφύτευση στό ἄμεσο μέλλον. Συνήθως, μετὰ ἀπὸ ἓνα χρονικὸ διάστημα, κρίνονται ἀκατάλληλα καὶ καταστρέφονται. Ἐκτός κι ἂν τὰ ἔμβρυα αὐτὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ πειράματα ἢ στὴ θεραπευτικὴ κλωνοποίηση.

Τὰ βλαστικά κύτταρα ἀπὸ ἔμβρυα πού πρόκειται νὰ καταστραφοῦν, δηλαδή ἀπὸ τὰ λεγόμενα πλεονάζοντα πού περισσεύουν ἀπὸ τὴ διαδικασία τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς, εἶναι πιθανόν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ πειραματικούς καὶ ἄλλους σκοπούς. Τὰ ἔμβρυικά βλαστικά κύτταρα (stem cells) ἐμφανίζονται κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐμβρυϊκῆς ἀνάπτυξης καὶ ἀπὸ αὐτὰ προκύπτουν ὅλοι οἱ κυτταρικοί τύποι τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος. Μὲ ἄλλα λόγια χρησιμοποιώντας ὡς πρώτη ὕλη τὰ ἔμβρυικά βλαστικά κύτταρα, οἱ ἐπισημονες προσπαθοῦν νὰ δημιουργήσουν πολύτιμους τύπους κυττάρων, ὅπως γιὰ παράδειγμα καρδιακὲς μυϊκὲς ἴνες, οἱ ὁποῖες δὰ μπορούσαν νὰ χρησιμοποιηθοῦν γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῶν τραυματισμένων ἀπὸ τὰ ἐμφράγματα καρδιῶν ἢ παγκρεατικά κύτταρα παραγωγῆς ἰνσουλίνης, τὰ ὁποῖα δὰ μπορούσαν νὰ θεραπεύσουν τὸν διαβήτη.

Στ. Θεολογικὴ Θεώρηση

Ἡ ἱατρικὴ ἀποψη ὅτι μέχρι τὴν 14η ἡμέρα ἀπὸ τὴ γονιμοποίηση εἶναι δυνατὴ καὶ μὴ

ἀνήθικη ἢ χρησιμοποίηση τοῦ ἐμβρίου γιὰ ἔρευνες καὶ πειράματα, βρίσκει τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ ἠθικὴ ἀντίθετη, γιὰ εὐνόητους λόγους, καθὼς τὰ ἀνθρώπινα ἔμβρυα δὲν ἀπολαμβάνουν τὰ δικαιώματα πού ἔχουν οἱ ἀνθρώπινες ὑπάρξεις, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς σύλληψης. Ἡ ἴδια ἀντίθεση ἐμφανίζεται ὅταν τὸ ἔμβρυο ἀντιμετωπίζεται ὡς πιθανὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο «potential human person» καὶ ὄχι ὡς ἄνθρωπος μὲ αἰώνια προοπτικὴ. «Στὶς μέρες μας τὸ ἀνθρώπινο σῶμα προσεγγίζεται ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ μὲ ἓνα μηχανιστικὸ τρόπο. Ἡ προσοχὴ μόνο στό ἀνθρώπινο σῶμα, ἀγνοώντας τὴν ψυχοσωματικὴ ὁλότητα συνιστᾷ μίαν ἀνθρωπολογία ξένη ἀπὸ τὴ χριστιανικὴ. Ἡ χριστιανικὴ ἠθικὴ εἶναι προσηλωμένη στό ἀνθρώπινο πρόσωπο. Ὁ σεβασμὸς στό ἀνθρώπινο πρόσωπο προϋποθέτει τὸ σεβασμὸ τῆς ἐλευθερίας τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης καὶ τὴν ἀπουσία ἰλιστικῶν πρακτικῶν».⁵

Ὁ σκεπτικισμὸς λοιπὸν δὲν ὀφείλεται σὲ μίαν μόνιμα ἀρνητικὴ ἢ συντηρητικὴ στάση, ἀλλὰ στὴν ἀναζήτηση τοῦ θελήματος τῆς Θεοῦ, στό σεβασμὸ τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου καὶ τῆς ἱερότητας τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξης.⁶ Στούς ὀρθόδοξους χριστιανούς παρέχεται ἡ δυνατότητα τῆς σπουδῆς στὴ βιβλικὴ καὶ πατερικὴ παράδοση, γιὰ τὴ διατύπωση καὶ βίωση θέσεων γιὰ τὰ καινοφανῆ προβλήματα. Ἡ ἐπιχειρηματολογία τοῦ ὀρθόδοξου χριστιανοῦ ἐπικεντρώνεται στό status τοῦ ἀνθρωπίνου

ὁ νόμος 3089/02. Ἡ Ἑλλαδικὴ Ἐκκλησία ρωτήθηκε γιὰ τὸ θέμα, κι αὐτὸ ἀποτελεῖ δετικὸ στοιχεῖο, ὡστόσο ἀρκετὲς διατάξεις τοῦ νόμου βρῆκαν ἀντίθετη τὴν ποιμαίνουσα Ἐκκλησία. Δύο γενικὲς βασικὲς ἀντιρρήσεις ἦταν οἱ ἐξῆς: πρῶτον, ἀγνοήθηκε παντελῶς τὸ συμφέρον τοῦ τέκνου πού πρόκειται νὰ γεννηθεῖ καὶ δεύτερον ἐμφανίστηκε πρόβλημα στὴν ὀρολογία τῶν διατάξεων μὲ τὴν ἐμφάνιση τῶν ὄρων *γονιμοποιημένο ὄριο, γεννητικὸ ἰλικὸ καὶ ὄχι ἔμβρυο* σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις. Θετικὰ σημεῖα ἦταν ὁ περιορισμὸς τῆς ἡλικίας ἀπόκτησης τέκνου γιὰ τὴ μητέρα (λόγω γήρατος), ἡ ἀπαγόρευση τῆς ἀναπαραγωγικῆς κλωνοποίησης καὶ τῆς ἐπιλογῆς φύλου ἀπὸ τοὺς συζύγους. Ὁ νόμος ὅμως πού ἰσχύει σήμερα εἶναι ὁ 3305/05 πού δημοσιεύθηκε στό ΦΕΚ τεύχος Α' 17 στὶς 27/1/2005 μὲ τὸν τίτλο «Ἐφαρμογὴ τῆς Ἱατρικῆς Ὑποβοηθούμενης Ἀναπαραγωγῆς».

⁵ Γεωργίου Μαντζαρίδη, «Βιοηθικὴ, ἢ ἠθικὴ τῆς Παγκοσμιοποίησης», περιοδικὸ Ἰνδικτος, τεύχος 14, σελ. 30.

⁶ Vassilios G. Fanaras, dr. theol., "Therapeutic Cloning: A dilemma between ethics and healing", *Bioethica Forum*, No. 46, Sept.2005, p.15.

έμβριου και τήν ήδική του ύπόσταση.

Τήν ύπαρξη του ζωντανού Θεού Λόγου λίγες ήμέρες μετά τή σύλληψη, αναγγέλλει τό κατά έξι μήνες μεγαλύτερο έμβρυο, ό Τίμιος Πρόδρομος, στή συνάντηση πού είχε ή Θεοτόκος μέ τήν έγκυμονούσα Έλισάβετ. Μετά τόν καθιερωμένο άσπασμό, τό βρέφος «έσκίρτησεν» στήν κοιλιά τής Έλισάβετ, ό όποία έπλήσθη μέ Άγιο Πνεύμα και είπε: «*εὐλογημένη σύ εν γυναιξί και εὐλογημένος ό καρπός τής κοιλίας σου*».⁷ Διαφραίνεται λοιπόν ή ψυχοσωματική ένότητα του σεσαρκωμένου Λόγου ως έμβριου και προσώπου στή μήτρα τής Υπεραγίας θεοτόκου, καθώς τό άλλο έμβρυο, ό άγιος Ίωάννης ό Πρόδρομος σκιρτά στήν κοιλιά τής μητέρας του και ή Έλισάβετ άποκαλύπτει εν άγίω Πνεύματι τήν έγκυμοσύνη και τόν εὐλογημένο καρπό τής Παρθένου Μαρίας.

Ό ύμνογράφος του Άκαδίστου Ύμνου γράφει στήν Α' Στάση: «*Άγγελος Πρωτοστάτης οὐρανόθεν επέμφη είπειν τή Θεοτόκω τό Χαίρε και σύν τή άσωμάτῳ φωνή σωματούμενόν σε θεωρῶν, Κύριε...*» Τά λόγια αυτά ύποδηλώνουν τήν ταυτόχρονη σύλληψη του Θεού Λόγου στή μήτρα τής Θεοτόκου. Άλλά και τό τροπάριο τής έορτής του Εὐαγγελισμού («*Σήμερον τής σωτηρίας ήμῶν τό κεφάλαιον*») τονίζει τό χρονικό σημείο και τήν αρχή τής σωτηρίας από τή στιγμή τής σύλληψης του Θεανθρώπου Ίησοῦ. Η αναφορά στήν ψυχοσωματική ένότητα του Θεού Λόγου στό πρόσωπο του Ίησοῦ κατά τή σύλληψη,⁸ καθιστά τήν όρθόδοξη θεολογία άπόλυτη άπέναντι στήν όντολογική στιγμή τής έμψυχώσεως του έμβριου και στον άπαιτούμενο σεβασμό ως ανθρώπινο πρόσωπο άπ' αυτό τό

χρονικό σημείο.

Σημαντικά πατερικά χωρία αναφέρονται στή μυστηριακή στιγμή τής ταυτόχρονης έμφύχωσης του ανθρώπινου σώματος κατά τήν σύλληψη και αναμφίβολα όσα γράφθηκαν για τήν ένσάρκωση του Θεού Λόγου και επικυρώθηκαν από τίς άποφάσεις τῶν Οίκουμεικῶν Συνόδων άποτελοῦν και τήν πίστη του όρθόδοξου πληρώματος. Οί έορτασμοί από τήν Όρθόδοξη Έκκλησία του Εὐαγγελισμού τής Θεοτόκου στίς 25 Μαρτίου, τής συλλήψεως τής Άγίας Άννης (για τή Θεοτόκο) στίς 9 Δεκεμβρίου, τής συλλήψεως του άγίου Ίωάννου του Προδρόμου ύπό τής Έλισάβετ στίς 23 Σεπτεμβρίου, δηλώνουν ξεκάθαρα ότι ή ανθρώπινη ζωή αρχίζει από τό σημείο αυτό και όχι άργότερα, όταν δηλαδή τό έμβρυο γίνεται όρατό, όπως πιστεύουν όρισμένοι.⁹

Ζ. Συμπεράσματα

Η καταστροφή τῶν πλεοναζόντων έμβρύων στή διαδικασία τής ύποβοηθούμενης αναπαραγωγής συνιστά τό μείζον ήθικό πρόβλημα για τήν άποδοχή τής πρακτικής από τή χριστιανική ήθική. Όστόσο, οί μέθοδοι τής ύποβοηθούμενης αναπαραγωγής είναι δυνατόν νά υιοθετούνται κατά τήν ποιμαντική αντιμετώπιση του προβλήματος στειρότητας και άτεκνίας, όταν στήν έξωσωματική γονιμοποίηση χρησιμοποιείται μόνο τό αναπαραγωγικό υλικό τῶν συζύγων και δέν δημιουργούνται υπεράριθμα έμβρυα.

Συνοπτικά αναφέρουμε τίς θέσεις και άπόψεις πού παρουσιάστηκαν:

α) Τά ήθικά προβλήματα τής ύποβοηθούμενης αναπαραγωγής για τήν όρθόδοξη προ-

⁷ Λουκ. 1, 39-45.

⁸ Η χριστολογική δεμελίωση πραγματοποιείται μέ τήν Έκθεση Πίστεως τῶν Διαλλαγῶν (433), όπου σημειώνεται: «*Όμολογοῦμε τοιγαροῦν τόν Κύριον ήμῶν Ίησοῦν Χριστόν, τόν υἱόν του Θεοῦ τόν μονογενῆ, Θεόν τέλειον και άνθρωπον τέλειον εκ ψυχῆς λογικῆς και σώματος (...)* και έξ αυτής τής συλλήψεως ένῶσαι έαυτῶ τόν έξ αυτής ληφθέντα ναόν».

⁹ Βλ. Βασιλείου Φανάρα, *Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή, Ηθικοκοινωνική προσέγγιση*, έκδ. Τό Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2000, σελ. 40.

σέγγιση του ἔμματος δέν συνίστανται στόν ἀποχωρισμό τῆς συζυγικῆς πράξης ἀπό τήν ἀναπαραγωγική ἢ στήν ὑποκατάστασή της στό ἐργαστήριο, ἀλλά ἐπικεντρώνονται στήν καταστροφή καί στό μή σεβασμό τῆς ἀνθρώπινης ἐμβρυϊκῆς ζωῆς ἀπό τήν πρώτη στιγμή τῆς σύλληψης καί κορυφώνονται μέ τήν καταστροφή τῶν ὑπεραριθμῶν δημιουργημένων ἐξωσωματικά ἐμβρύων.

β) Ἡ ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή εἶναι δυνατόν νά υἱοθετεῖται, ὅταν χρησιμοποιεῖται μόνον τό ἀναπαραγωγικό ὑλικό τῶν συζύγων καί εἰδικότερα στήν ἐξωσωματική γονιμοποίηση δέν δημιουργοῦνται ὑπεράριθμα ἐμβρυα, πού συνήθως καταστρέφονται μετά ἀπό μία μακρά περίοδο κατάψυξης.

γ) Ἀντίθετα ἡ χρήση σπέρματος δότη ἢ ὠαρίου δότριας δημιουργεῖ ἀνυπέροβλητα ἠθικά προβλήματα στήν ἀποδοχή τῶν μεθόδων τεχνητῆς ἐτερόλογης σπερματέγχυσης ἢ ἐτερόλογης ἐξωσωματικῆς γονιμοποίησης. Ἐπιπλέον, ὅταν τά προβλήματα κυφορίας τῆς συζύγου καλεῖται νά λύσει ἡ δανεική-παρένθετη μητέρα, τότε ἡ ἀποδοχή τῶν μεθόδων δέν εἶναι δυνατή.

δ) Ἡ ἐφαρμογή τῆς ἐξωσωματικῆς γονιμο-

ποίησης στόν πειραματισμό καί στίς ἔρευνες στά ἐμβρυα σημαντικά ἠθικά προβλήματα.

ε) Ὑπογραμμίζεται ἡ προτεραιότητα τοῦ συμφέροντος τοῦ παιδιοῦ σέ σχέση μέ ἐκεῖνο τῆς ἀνάγκης ἀποκτήσεως τέκνων ἀπό στείρους γονεῖς. Ἡ ἀπαιτούμενη κοινωνική ἔρευνα γιά τό συμφέρον τοῦ υἱοθετούμενου κατά τή διαδικασία τῆς υἱοθεσίας συνηγορεῖ στήν ἄποψη αὐτή.¹⁰ Ἀνάλογη ἀντιμετώπιση δά πρέπει νά ἐμφανίζεται καί στήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή γιά νά μήν παρατηροῦνται φαινόμενα γέννησης τέκνων ἀπό γονεῖς προχωρημένης ἡλικίας.

στ) Ἡ ἀναζήτηση πνευματικότερων ἀπαντήσεων καί θεωρήσεων ἀπό τούς ἀσθενεῖς καί ἀπό τούς ἰατρούς-ἐπιστήμονες δά πρέπει νά ἀποτελεῖ κύριο μέλημα, καθώς αὐτοί καθορίζουν οὐσιαστικά τό πλαίσιο τῆς ἐπίτευξης τοῦ ἐπιθυμητοῦ στόχου στό ἰατρικό ἐργαστήριο. Στήν ἀναζήτηση λύσεων καί ἀπαντήσεων δέν δά πρέπει νά ἀγνοεῖται τό θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἠθική σκέψη πού ἀπορρέει ἀπό τήν ἐν Χριστῷ ζωὴ εἶναι δυναμική καί ἡ ἐρμηνεία τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ ἀποτελεῖ ἔργο προσευχῆς, προσωπικοῦ ἀγῶνα καί πνευματικῆς ἀναζήτησης.

¹⁰ Βλ. Βασιλείου Φανάρα, *Υἱοθεσία Τέκνων, Ὁρθόδοξη Ἠθική Θεώρηση*, ἐκδ. Τό Παλίμψηστον, Θεσσαλονίκη 2005.